

materiál, nalezený v jeskyni K1 (první z jedenácti jeskyní oblasti Wadi-Kumrán) a ve zříceninách pevností Chirbet-Kumrán; všimá si tedy především svitků textu Izaiášova proroctví, tzv. Rádu obce, Traktátu o válce synů světla se syny tmy, Komentáře k proroctví Abakukova a tzv. Damašského dokumentu neboli Saducejského traktátu, jenž se svým obsahem i významem ke kumránským materiálům těsně přimyká.

Úvod informuje čtenáře o nálezcích a podává nejstručnější přehled dosavadního bádání. Další šest kapitol věnuje autor jednotlivým problémům, jež vyvstávají při studiu textů: datování kumránských rukopisů, charakteristice kumránské sekty (podle údajů Rádu obce), otázce tzv. Nového společenstva v Damašku (podle Saducejského traktátu), pokusů o identifikaci kumránské sekty s některým z jiných společenství v Judeji daného období, komentářem k Abakukovi jako pramenem k dějinám Judeje a eschatologickému učení sekty (podle Traktátu o válce). V poslední kapitole a v závěru studie se zabývá otázkou významu kumránských nálezů zejména pro studium vzniku křesťanství. Knihu doprovází svědomitý poznámkový aparát a seznam pramenů a literatury.

Kladně musíme hodnotit zejména autorovu obeznanost s probíraným materiálem i s hojnou literaturou, vztahující se k jeho tématu. Livšic prostudoval literaturu sovětskou i cizí, here v úvalu všechny vyslovené seriózní a hypotézy a z marxistického stanoviska se s nimi vyrovnává. Studie je tedy cenná svými informacemi o různých řešeních dílčích otázek celé problematiky a historicko-materialistickým pohledem na ni. Nelze však zamřčet, že práce má charakter z velké části kompilační. Neptičáší téměř nic, co by nebylo známo z dosavadní literatury, mnohdy již i z literatury populárně-vědecké. Ani Livšicovy dílčí závěry a jeho návrhy na řešení některých otázek nelze pokládat za původní, autor se většinou příklání k některému z vyslovených již mínění. To platí i o jeho polemice s názory zahraničních vědců (např. izraelského historika J. Klausnera). Cena jeho studie však spočívá, jak již bylo poznamenáno, především v tom, že v ní máme po pracích zejména sovětských historiků, publikovaných v odborných časopisech a po drobnějších rozbořech v populárně-vědeckých publikacích, první marxistickou monografii o kumránských dokumentech, dávající teoretický základ stanovisku, jež musí zaujmout marxistický vědec, který se bude tímto tématem zevrubněji zabývat. Kniha přímo vybízí k pokračování jak konstatováním, že se doposud málo opravdu pokrokových badatelů věnovalo studiu kumránských textů, tak tím, že se omezuje jen na rozbor dokumentů doposud vydaných, což je vzhledem k rukopisnému bohatství Judejské pouště zatím jen malý zlomek.

Jana Nechutová

I. D. Amusin, **Rukopisi Měrtvogo morja**, Akadēmija nauk SSSR, Moskva 1960, str. 271.

Amusinova populárně vědecká publikace o rukopisných nálezcích z pobřeží Mrtvého moře je po knize Livšicově („Kumranskije rukopisi i jich istoričeskoje značenie“, Minsk 1959) druhou monografickou studií o tomto tématu v sovětské literatuře. Amusinova práce je na rozdíl od Livšicovy podstatně rozsáhlejší, seznamuje se širší problematikou a pojednává o ní zevrubněji.

Schéma knihy je dáno pěti kapitolami, z nichž první tři jsou dále rozděleny na drobnější celky. Ústřední tematiku, nastupující prvou kapitolou, předchází úvod, jenž čtenáře informuje o historické situaci, v níž patrně rukopisy, uložené v Judejské poušti, vznikly, tedy o historii Palestiny od 2. století před naším letopočtem do 2. století našeho letopočtu, a o literární tvorbě židovstva tohoto období, zejména o vzniku knih, pojatých později do kánonu Starého Zákona. První kapitola („Historie nálezů“) podává poutavou formou historii prvního náhodného nálezu, další osudy rukopisů, objevených v téže první jeskyni Wadi-Kumrán, výsledky pátrání v dalších místech (Wadi-Murabba'at, Wadi-en-Nar nebo Chirbet-Mird, Chirbet-Kumrán, Ajn-Feškh a dalších deset jeskyní Wadi-Kumrán), kde byly nalezeny rukopisy a nado archeologické památky, důležité pro poznání života členů kumránské obce i pro chronologii. Ve druhé kapitole („Knihozna kumránské obce“) autor zevrubně popisuje nalezené biblické i nebiblické rukopisy, rozebírá jejich obsah a snaží se z něj vytěžit co nejvíce pro poznání charakteristických rysů učení a praxe kumránské obce. Dále se zde zabývá otázkou absolutní i relativní chronologie textů, popisuje metody, jichž se ke stanovení doby vzniku užívá a podává dosud získané výsledky. Třetí kapitola („Kumránská obce“) rozebírá na základě textů i archeologických dokumentů získané poznatky o hospodářství a majetkových poměrech, o organizaci, o vnitřním životě a konečně o ideologii kumránské obce.

V kapitole čtvrté („Kumránská obce a esejství“) se Amusin pokouší řešit problém identifikace kumránské sekty s některým z současných sektářských hnutí v Judeji. Vychází ze srovnání obsahu nalezených textů s údaji, jež podávají antičtí autoři, zejména Filón Alexand-

rijský a Iosefus Flavius, o essejských, ztotožňuje se s názorem těch badatelů, kteří přiznávají přinejmenším genetickou spojitost nebo aspoň vliv kumránských na ebionity, židovskou sektu, pokračovatelku essejských, případně, což však není zatím možno prokázat, dokonce totožnost kumránské sekty s některou skupinou ebionitů. Vrchol studie tvoří pak kapitola pátá („Kumránské rukopisy a rané křesťanství“), věnovaná otázce, která již roku 1947, kdy byly první rukopisy objeveny a kvalifikovány jako doklady k raně křesťanskému nebo těsně předkřesťanskému období Palestíny, vzrušila veřejnost, totiž vztahem těchto dokumentů k dosud známé historii raného křesťanství a jejich schopností tuto historii obohatit nebo na ni dokonce vrhnout zcela nové světlo. Amusin ukazuje, jak na tuto stránku nově nalezeného materiálu reagovali tzv. radikálové, jak konservativní a jak liberální teologové. Uvádí dále mínění marxistických historiků, pokud se zatím této otázce věnovali, a nakonec srovnává celkový charakter i jednotlivé údaje kumránských a novozákonních spisů. Uzavírá z toho, že je zatím možno mluvit ne-li o přímých a bezprostředních spojeních, tedy jistě aspoň o zprostředkovaném vlivu kumránské ideologie na křesťanství, přičemž zprostředkovateli mohly být nejlépe židokřesťanské obce ebionitského typu (str. 257).

V závěru upozorňuje autor na další směry, v nichž mohou mít kumránské texty význam.

Kniha je napsána velmi obratným a živým stylem, snadno čtenáře upoutá. Přitom nelze říci, že by byla nenáročná, poučí se z ní v mnohém stejně dobře kruhy zasvěcenější jako nejšířší čtenářská veřejnost. Kniha je doprovazena důkladným soupisem literatury, dobře je vypracován také poznámkový aparát, chybí snad jen rejstřík. Nezasvěcený čtenář najde v textu objasnění všech používaných terminů a řádnými výklady mu autor pomáhá správně se orientovat v historické i geografické situaci. Cenný je též materiál obrazový, tabulky a plány. Pro tyto přednosti, ale také pro komplexní a zároveň zevrubný přehled problematiky byla tato kniha r. 1962 vydána ve slovenském překladu Jaroslava Čelka nakladatelstvem Osveta v Bratislavě.

Jana Nechutová

II. Mihăescu, Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului roman. Editura Academiei R. P. R., București 1960, 327 pages et 3 cartes.

Vu les résumés en russe et en français, chacun de 9 pages, ajoutés au texte roumain, le lecteur s'oriente facilement dans la matière traitée. Mais, ce serait grand dommage si l'on voulait seulement feuilleter le livre intitulé „Le latin des provinces danubiennes de l'Empire romain“. Disons-le dès le début: nous croyons avoir affaire à un ouvrage de base pour pouvoir connaître le latin de l'Est. En utilisant les résultats, obtenus jusqu'à présent dans les études sur le latin de l'Ouest, l'auteur réussit à nous présenter le latin oriental dans un cadre tout à fait nouveau. Il n'en peut pas être autrement. Après avoir étudié 21.000 inscriptions et 8 textes latins provenant des pays en question et embrassant 7 siècles, l'auteur a le droit de traiter à fond le problème du latin oriental quant à son élargissement dans l'espace et en ce qui concerne son évolution au cours des siècles.

La préface de l'ouvrage nous informe qu'il s'agissait d'un territoire de 600.000 kilomètres carrés avec 3 millions d'habitants, C'étaient les provinces suivantes: Dalmatie (7500 inscriptions), Norique (2000), Pannonie Supérieure (3500), Pannonie Inférieure (1500), Mésie Supérieure (1300), Mésie Inférieure (1500), Dacie (3000), Thrace (300) et Macédoine (500). A côté des inscriptions sont dépeupillés les textes: l'oeuvre de Victorinus de Poetovio (Pannonie Supérieure), la lettre polémique de Palladius de Rotiaria (Mésie Supérieure), l'épître d'Auxentius de Durostorum (Mésie Inférieure) sur „La foi, la vie et la mort d'Ulfila“, la plainte de Maximinus contre Ambrosius de Milan (Mésie Inférieure), les oeuvres de Niceta de Remesiana (Dacie du Sud du Danube), les essais de Ioannes Maxentius (Scythie Mineure), la chronique de Marcellinus Comes, né en Illyrie, et l'oeuvre historique de Iordanis (Mésie Inférieure). Les termes toponymiques et onomastiques d'origine latine se rencontrent dans les ouvrages historiques de l'écrivain grec Prokopios de Césarée.

L'introduction, contenant 28 paragraphes (p. 23—56), se lit comme un roman. Durant trois siècles, les Romains avançaient du Sud au Nord et de l'Ouest à l'Est, jusqu'à la Crimée, au cours des IIe—IVe siècles. La vallée du Danube, fortement romanisée surtout sur la rive droite, devint le centre de la défense de l'Empire romain. L'histoire de chaque province est décrite minutieusement de tous les points de vue: les frontières, le commencement et la fin de la domination romaine, les populations autochtones, les localités romaines, le rôle des légions, de l'administration, du commerce et de l'Eglise. On apprend, par exemple, que la dernière inscription de Dalmatie date de l'an 612, que le Norique conserve le caractère romain jusqu'à la fin du VIe siècle, que l'influence de la langue latine en Pannonie Supérieure